

Förslag PRO:s handlingsprogram 2022 – 202X

Remiss

PRO, Sveriges pensionärer för gemenskap och förändring

PRO ska erbjuda gemenskap och meningsfulla aktiviteter för landets pensionärer, förbättra livet för äldre genom att arbeta för samhällsförändringar och bättre levnadsvillkor, vara en del i det livslånga lärandet och folkbilda utifrån organisationens värdegrund samt värva medlemmar och vara en så attraktiv organisation att medlemmarna känner stort värde i sitt medlemskap.

Leva livet hela livet

Vi äldre blir allt friskare, bättre utbildade och vi lever längre. Till skillnad från tidigare generationer har många äldre i dag ett aktivt och utvecklande liv efter pensioneringen. Samtidigt finns det sociala skillnader i ohälsa och för tidig död. PRO är, och ska vara, en organisation som strävar efter goda levnadsvillkor och bästa möjliga hälsa, vård och omsorg för alla pensionärer. Utgångspunkten är att leva livet hela livet. Vi i PRO vill lyfta fram de positiva sidorna av pensionärlivet. Vi vill göra livet för äldre tryggare, friskare och mer meningsfullt. Vi vill också samverka över generationsgränserna. Alltsedan PRO, Pensionärernas riksorganisation, startade 1942 vilar verksamheten på två ben. Genom en mängd meningsfulla och trevliga aktiviteter erbjuder PRO gemenskap för pensionärer.

PRO har en utbredd studieverksamhet med tusentals studiecirklar och kurser runt om i landet. Studieverksamhet sker i samarbete med ABF. Det ska vara möjligt att lära nytt hela livet. En betydelsefull del i det livslånga lärandet är PRO folkhögskola.

PRO är också en intressepolitisk organisation som påverkar samhällsutvecklingen för att förbättra pensionärers levnadsvillkor.

PRO är en självständig, partipolitisk och religiöst obunden organisation som alltid utgår från äldres behov och intressen.

PRO har en viktig roll i samhället, inte minst mot bakgrund av att vi blir fler äldre. PRO har under de senaste 80 åren påverkat samhället till det bättre för äldre. Samhället står ständigt inför nya utmaningar vilket gör PRO:s roll lika relevant i dag som vid starten. Med många medlemmar bildar PRO opinion för att påverka beslutsfattare kring frågor som är viktiga för äldre.

PRO är pensionärernas starkaste röst i samhällsdebatten!

Solidaritet och rättvisa – PRO:s grundläggande värderingar

PRO verkar för alla människors lika värde och ett samhälle som präglas av solidaritet, rättvisa och medmänsklighet. Valfärden är till för alla – inte endast för ett fåtal med goda ekonomiska resurser.

Alla har rätt till ekonomisk trygghet och en trygg livsmiljö. Samhället ska erbjuda god vård och omsorg för alla medborgare efter behov. En solidariskt finansierad välfärd av hög kvalitet är en förutsättning för jämlikhet och jämställdhet.

Ett samhälle som är jämlikt och jämställt är bra för alla. PRO vill se ett samhälle där vi solidariskt ställer upp för varandra, där de ekonomiska skillnaderna minskar, där kvinnor och män är jämställda och där alla känner sig välkomna oavsett ålder, funktionsvariation, kön, sexuell läggning, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning.

Attityder och värderingar behöver ständigt diskuteras, där respekt för allas lika värde formas i våra vardagliga handlingar och i vår gemenskap.

För PRO är det självklart att motverka diskriminering på grund av ålder, men även andra former av diskriminering, inte minst främlingsfientlighet.

PRO:s tilltro till solidaritet, rättvisa och medmänsklighet sträcker sig längre än till Sveriges gräns. PRO är med och påverkar livsvillkoren för äldre även internationellt.

PRO är en välkomnande, öppen och stark organisation!

PRO påverkar

Tiden som pensionär är för de flesta av oss en fin tid. Men livet som pensionär är inte jämlikt. Människor har olika livsvillkor, ekonomiska förutsättningar och hälsa. Livet förändras ju äldre man blir. Att man som äldre ska kunna leva ett bra liv trots sjukdom, ofrivillig ensamhet och ibland knappa ekonomiska resurser ställer stora kvar på samhället.

PRO:s uppdrag från medlemmarna är att uppmärksamma och tydligt säga ifrån när det gäller brister och orättvisor i samhället som drabbar pensionärer. Det kan gälla otillräcklig omsorg om äldre, svagheter i pensionssystemet, orättvis beskattning av pensioner eller bristen på ändamålsenliga bostäder med rimliga hyror.

Vi använder vår gemensamma styrka till att påverka i frågor som rör vår vardag och våra liv. PRO ska påverka samhällsutvecklingen genom att visa på goda exempel och komma med konstruktiva förslag på förbättringar.

PRO är en aktiv organisation som kräver att medlemmarna respekteras. Vi har ett verkligt inflytande främst inom de områden som rör äldre i samhället. Vi strävar efter att pensionärernas röst och erfarenhet även i övrigt tas tillvara i samhället.

Ju fler vi är desto starkare blir vi!

Handlingsprogrammet är en utgångspunkt för alla i PRO som ställer krav på en bättre tillvaro för Sveriges pensionärer. Vi har samlat PRO:s ståndpunkter med korta motivetexter i programmet som kan användas i det opinionsbildande arbetet centralt, regionalt och lokalt. Vill du fördjupa dig i någon fråga hänvisar vi till PRO:s webb där rapporter, remisser mm finns samlade. Under kongressperioden 2022 till 202X prioriterar PRO pensionärers ekonomi och vård och omsorg om äldre.

Pensionärernas röst - ökat inflytande och stärkta rättigheter

Äldres kunskap, erfarenhet och vilja att vara delaktiga ska tas tillvara i PRO-organisationen, samhället och i politiken. I dag är de äldres och PRO:s insatser en ovärderlig resurs för samhällsutvecklingen. PRO motverkar alla former av diskriminering, inte minst diskriminering på grund av ålder. Åldersmaktsordningen ska brytas. Alla äldre har rätt att bli bemötta med respekt.

- En kraftfull lag mot åldersdiskriminering.
- En lag som reglerar pensionärsråden och gör dem obligatoriska.
- Alla beslutande politiska församlingar ska ha en representation av personer som är över 65 år motsvarande åldersgruppens andel av befolkningen.

Åldersdiskriminering innebär att människor tilldelas en särskild plats och roll i samhället enbart utifrån sin ålder. Förlegade och förringande attityder till äldre och åldersgränser finns inom flera delar av samhällslivet. Det behövs en kraftfull lagstiftning mot åldersdiskriminering som omfattar alla samhällets områden.

PRO är aktivt och påverkar på alla nivåer i samhället. Vi lyfter fram PRO:s åsikter till beslutsfattare i kommuner och regioner genom bland annat de kommunala och regionala pensionärsråden. På nationell nivå påverkar PRO regering, riksdag och myndigheter genom att vi regelbundet medverkar i regeringens pensionärskommitté, utredningar och arbetsgrupper och svarar på remisser.

Det är oacceptabelt att beslutande församlingar har ett underskott av personer över 65 år. PRO ska verka för att äldre finns med på vallistor såväl lokalt, regionalt som nationellt.

Ett jämställt pensionärliv

PRO är en feministisk organisation. Det innebär att vi anser att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sitt eget liv. Äldre kvinnors politiska, sociala och ekonomiska rättigheter ska stärkas med målet att skapa jämställdhet mellan kvinnor och män. Det som händer i arbetslivet påverkar livet som pensionär. Vi arbetar för att motverka stereotypa föreställningar av personer oavsett kön. PRO arbetar för att ha en jämställd representation på alla nivåer i den egna organisationen. Allt arbete som bedrivs inom PRO ska genomsyras av en tydlig jämställdhetsprofil.

- Höj de kvinnodominerade yrkenas löner och status.
- Män och kvinnor ska ha tillgång till god vård och omsorg på lika villkor.
- Representanter i PRO:s beslutande organ ska spegla medlemskåren avseende kön.

Alla oavsett kön ska ha samma möjligheter att ha ekonomisk trygghet och självständighet under pensionärsåren. För det krävs förändrade villkor på arbetsmarknaden och en mer jämställd fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet. Den strukturella lönediskrimineringen av kvinnor och undervärderingen av kvinnodominerade sektorer på arbetsmarknaden måste bort. Kvinnor ska ha tillgång till trygga anställningar på heltid.

Män och kvinnor ska bli bemötta på lika villkor i kontakt med hälso- och sjukvården och de ska ha tillgång till de mest effektiva behandlingsmetoderna, utifrån sitt individuella behov.

Vård- och omsorgsforskning måste ta i beaktande de likheter, men också de skillnader som finns mellan könen.

Mäns våld mot kvinnor måste upphöra. Äldre män och kvinnor ska kunna leva ett liv fritt från alla former av våld och ska ha samma rätt och möjlighet att bestämma över sin egen kropp och sexualitet.

För att detta ska bli verklighet krävs kunskap och studier. PRO ska därför i samarbete med PRO:s folkhögskola utarbeta kurser och handledningar för förtroendevalda på alla nivåer.

Pensionärers ekonomi

Alla har rätt till ekonomisk trygghet. Ett samhälle som är jämlikt och jämställt är bra för alla. PRO vill se ett samhälle där vi solidariskt ställer upp för varandra, där ekonomiska skillnader mellan människor minskar. Pension är uppskjuten lön och ska beskattas som sådan.

- Alla pensionärer ska ha goda och trygga levnadsvillkor.
- Den allmänna pensionen ska höjas väsentligt genom bland annat höjda pensionsavgifter.
- Lika skatt ska utgå på pension och lön. Detta ska omfatta sjuk- och aktivitetsersättning.
- Arbetslivet behöver reformeras för att möta de krav som en höjd pensionsålder innebär.
- Slopa den så kallade bromsen i pensionssystemet.
- En samlad och bred översyn av hela pensionssystemet ska genomföras.
- Bostadstillägget ska vara 100 procent av boendekostnaden upp till 8 000 kronor och ska årligen räknas upp.
- Informationen om möjligheten och rätten till bostadstillägg ska förbättras.
- Endast seriösa aktörer ska ingå i premiepensionssystemet.

Pensionen är den största anledningen till oro bland de som är på väg att lämna arbetslivet. Pensionerna har de senaste åren halkat efter löntagarnas ekonomiska utveckling. Det beror på att pensionssystemet är underfinansierat, att pensionen varierar mellan åren på grund av den så kallade bromsen i pensionssystemet, och på grund av att pensionärer betalar mer skatt än löntagare. Det är en skam för ett välfärdssamhälle att det finns en stor grupp pensionärer med allt för låga pensioner. Klyftan mellan lön och pension har ökat över tid. Om ingenting görs kommer denna klyfta att öka ytterligare.

Skillnaden mellan kvinnors och mäns pensioner är alltför stora. Det beror framför allt på ett arbetsliv som inte är jämställt och därför påverkar pensionen, men också på att marginaleffekterna i pensionssystemet för kvinnor med låg pension förstärker dessa orättvisor.

Beslut har fattats att höja pensionsåldern. För att det ska bli möjligt för fler att arbeta längre måste arbetsmiljön bli bättre inom yrken där många går i pension i förtid. Trygghetssystemen måste också omfatta den äldre arbetskraften. Höjd pensionsålder får inte innebära ökade klyftor inom pensionärskollektivet. De höga marginaleffekterna för pensionärer med låga inkomster måste därför åtgärdas. De behövs en ventil i pensionssystemet för äldre som slitit ut kroppen i förtid. Ingen ska behöva ta ut sin pension i förväg och göra en låg pension ännu lägre. Pensionen måste utvecklas i takt med löne- och kostnadsutvecklingen i samhället. Därför ska den automatiska balanseringen, den så kallade bromsen, avskaffas. Garantipensionen ska följa den övriga inkomstutvecklingen i samhället.

Lika skatt på lön och pension är en rättvisefråga och något PRO arbetar för sedan lång tid, men ännu inte nått ända fram. En tillfällig skattesänkning för alla som arbetar, innebär att skatteklyftan mellan lön och pension finns kvar åtminstone till 2023, vilket är oacceptabelt. Pension är uppskjuten lön och ska beskattas så.

Pensionärer med låga inkomster kan få tillägg till sin pension för att täcka boendekostnaden. Bostadstillägget har inte anpassats efter de verkliga boendekostnaderna på många år. Ersättningen bör därefter följa utvecklingen av index för hyreskostnaderna. Det krävs informationsåtgärder för att fler ska söka bostadstillägg. Det är alltför många som inte söker trots att de är berättigade till det.

Tidigare hade vi haft en grupp pensionärer som tillhörde ålderspensionssystemet och som benämndes förtidspensionärer. Gruppen "förtidspensionärer" har numera förts över från pensionssystemet till sjukförsäkringen och uppbär i dag sjukersättning. Gruppen särbehandlas i förhållande till ålderspensionärer när det gäller skatteuttag och nivån på bostadstillägg. Denna särbehandling måste upphöra.

Äldres boende

Äldre har rätt till en trygg livsmiljö och ett boende till rimliga kostnader. Även personer med låga pensioner ska ha möjlighet att bo bra. Fler bostäder för äldre måste byggas och befintliga bostäder anpassas till äldres behov.

- Öka byggandet av nya bostäder, framför allt hyresrätter och särskilda boenden med rimliga hyror som är anpassade för äldre.
- Kraftfulla åtgärder från stat och kommun för att förbättra tillgängligheten i bostäder och bostadsmiljöer.
- Nej till marknadshyror.

Äldres livskvalitet är starkt kopplad till boendet och den omgivande miljön. Oavsett om man bor i egen villa, lägenhet eller på särskilt boende för äldre¹ är det någons hem det handlar om när vi talar om äldres boende. Många äldre har behov av att bo i tillgänglighetsanpassade hus och lägenheter, men också av närhet till service såsom livsmedelsbutiker, vårdcentraler, apotek och kollektivtrafik. Boendemiljön ska inbjudas till utevistelse och stimulera möten mellan människor.

I dagsläget finns det få boendealternativ för äldre att flytta till när ens bostad blir för stor, för otillgängligt eller inte längre passar livssituationen. Många pensionärer har svårt att få banklån för att köpa en ny bostad samtidigt som hyresrätterna blir allt färre. Detta är stora hinder för äldre som vill skaffa sig en ny bostad.

Staten och kommunerna behöver ta ett större ansvar för att det ska byggas fler bostäder för äldre och att befintliga bestånd renoveras och görs tillgängliga för äldre. Reparationer med standardhöjande åtgärder ska anpassas så att den boende kan välja olika nivåer och att hyreshöjningar i samband med detta trappas upp stegvis. PRO säger nej till marknadshyror.

---

¹ Enligt Socialstyrelsens termbank är äldreboende synonymt med särskilt boende för äldre. Särskilt boende för äldre är ett boende som tillhandahåller bostäder eller platser för heldygnsvistelse tillsammans med insatser i form av vård och omsorg för äldre personer med behov av särskilt stöd.

Bostadsfinansieringen och beskattningen av bostäder måste förändras så att olika upplåtelseformer får en likvärdig ställning på bostadsmarknaden och bidrar till att rörligheten ökar.

I dag råder det mycket stor brist på särskilda boenden för äldre liksom på seniorboenden, trygghetsboenden och servicehus. PRO anser att en utredning bör tillsättas som ser över förutsättningarna för att ge enskilda som uppnått en viss ålder möjlighet att välja om de vill flytta till ett särskilt boende. På så sätt bedömer PRO att ofrivillig ensamhet kan minska och mångas livskvalitet öka.

Äldres behov av bostäder måste tydliggöras i de kommunala bostadsförsörjningsplanerna.

Samhällsplanering och kollektivtrafik

En trygg livsmiljö innebär att närmiljön utformas utifrån de behov som äldre har. Äldre ska ges möjlighet att vara delaktiga i samhällsplaneringen. En säker och genomtänkt gångtrafik ska utvecklas.

- Kollektivtrafiken ska vara väl utbyggd och ha låga avgifter.
- En fungerande färdtjänst är en viktig del av kollektivtrafiken och ska ha samma avgifter och rabatter som övrig kollektivtrafik.
- Äldre ska ha möjlighet att vara delaktiga i att forma samhället och närmiljön.

Om äldre i ett tidigt skede är delaktiga i samhällsplaneringen kan hänsyn tas till behov hos en åldrande befolkning. Butiker och annan service måste finnas tillgänglig även för den som inte har tillgång till bil.

Ett aktivt åldrande kräver en fungerande kollektivtrafik. Det är viktigt att de allmänna transportmedlen är tillgängliga för alla. Färdtjänsten är en del av kollektivtrafiken med samma avgifter och rabatter som övrig kollektivtrafik. Avgifter och rabatter för pensionärer är en lokal eller regional angelägenhet. Servicelinjer är viktiga komplement till övrig kollektivtrafik.

Livsvillkoren skiljer sig åt mellan landsbygd och stora städer i Sverige. Det är viktigt att uppmärksamma när kollektivtrafik, färdtjänst och

samhällsservice i form av bankkontor, livsmedelsbutiker och apotek försvinner från glest befolkade områden. Det blir svårare att leva ett självständigt och oberoende liv när service försvinner.

Ett hälsosamt och stimulerande liv

Det är aldrig för sent med hälsofrämjande och berikande upplevelser tillsammans med andra. PRO har ett stort utbud av aktiviteter som främjar hälsa och gemenskap.

- Kommuner i hela landet måste tillhandahålla tillgängliga lokaler till rimliga kostnader för PRO:s stora utbud av verksamhet.
- Kultur och friskvård främjar äldres hälsa och är viktiga delar för att motverka ofrivillig ensamhet.

De flesta av oss äldre lever ett ganska gott och aktivt liv. En nybliven pensionär kan räkna med att ha många aktiva år framför sig. Pensioneringen kan ge möjlighet att förverkliga önskningar man tidigare inte har haft tid till.

Samtidigt vet vi att ett gott liv i hälsa hänger nära samman med de sociala livsvillkoren. De sociala och ekonomiska klyftorna bland äldre återspeglas i skillnader i ohälsa och för tidig död. Det måste skapas förutsättningar för en god och jämlik hälsa.

För att motverka ensamhet och ofrivillig isolering finns runt om i landet så kallade kontaktombud, medlemmar som håller kontakt med andra medlemmar som av olika anledningar inte har möjlighet att delta i möten och andra verksamheter. Det finns flera tusen kontaktombud inom PRO. Det bidrar till hälsa och glädje både för de som är kontaktombud och de som får stöd.

Kulturupplevelser främjar äldres hälsa. Alla ska ha tillgång till litteratur, scenkonst, museer och andra berikande upplevelser, men också själva få vara delaktig i kulturskapande genom att till exempel sjunga, spela teater eller ägna sig åt hantverk. Bibliotekens och bokbussarnas roll är viktig, inte bara för bokutlåning utan för att de tillhandahåller tjänster

som till exempel internet och fungerar som sociala mötesplatser. Internet ska finnas tillgängligt på alla särskilda boenden.

Runt om i landet växer PRO-kulturföreningar fram med verksamhet av skilda slag. Det är viktigt att kultur är ett självklart inslag inom äldreomsorgen. Alla äldre ska ha tillgång till varierande och regelbundna kulturupplevelser.

Det hälsofrämjande arbete som PRO bedriver ska utvecklas och vara en naturlig del av hela organisationen. PRO folkhögskola fortsätter erbjuda kurser i kost, hälsa och rörelse, för både medlemmar och för friskvårdsansvariga i föreningar och distrikt som sedan kan engagera medlemmar i hela landet.

PRO genomför varje år större friskvårdsarrangemang, riksmästerskapen i boule, orientering, golf, PRO-klassikern, PRO-vetarna med flera. Mästerskapen ska utvecklas och bli fler.

Äldres sexualitet

Sexualitet är en del av ett liv i hälsa och är för många en källa till glädje och njutning. Fortfarande finns det i samhället fördomar om att äldre har tappat sin sexuella lust och förmåga. Självklart ska även äldre, oavsett kön, sexuell läggning och omsorgsbehov, kunna uttrycka och utveckla sin sexualitet. I dag handlar äldres sexualitet ofta om bristande förmåga, men sexualitet är så mycket mer. För att motverka att frågor om äldres sexualitet och sensualitet beläggs med tabu krävs mer forskning, uppmärksamhet i medierna och utbildning av vård- och omsorgspersonal och andra strategiska viktiga personer inom kommun och region.

Hjälpmedel och välfärdsteknik

Bra hjälpmedel behövs för att öka äldres trygghet och öka den egna friheten. Kommuner och regioner måste se till att äldre får de hjälpmedel de behöver och har rätt till. Välfärdsteknik används allt oftare och ska bidra till äldre personers möjlighet att bibehålla sitt oberoende och leva ett självständigt liv. Användande av välfärdstekniken ska alltid utgå från den äldres självbestämmande, välbefinnande och integritet.

- Hjälpmedel ska ingå i högkostnadsskyddet för hälso- och sjukvård.
- PRO anser att hörselvården ska vara offentligt finansierad.
- Den nya tekniken ska öka den enskildes självständighet, inte ersätta personal inom vården och omsorgen.

Väl fungerande hjälpmedel förebygger skador och bidrar till ett friskare liv. Kommuner och regioner måste se till att äldre får de hjälpmedel de behöver och har rätt till.

Regionerna överlåter i dag allt fler hjälpmedel till marknaden. Resultatet blir att hjälpmedel som inte efterfrågas av tillräckligt många försvinner ur utbudet. Kvaliteten riskerar också att bli sämre när regionerna inte agerar som en stor uppköpare som kan ställa hårda krav i fråga om kvalitet. För att alla äldre ska ha råd att skaffa de hjälpmedel de behöver ska de ingå i högkostnadsskyddet för hälso- och sjukvård.

För att den enskilde ska kunna få tillgång till bra och ändamålsenliga hjälpmedel krävs god information om vilka alternativ som finns, utifrån hens behov. Ett exempel är hörselhjälpmedel i form av hörselapparater som kan bli mycket kostsam för den enskilde. PRO anser att hörselvården ska vara offentligt finansierad.

Dagens hjälpmedel är ofta dåligt anpassade till äldres förutsättningar. Samhället behöver stimulera utveckling av nya, bättre och mer kostnadseffektiva hjälpmedel. Pensionärsorganisationer bör vara involverade i eller rådfrågas vid framtagande av ny välfärdsteknik.

PRO välkomnar ny teknik när den innebär förbättrad livskvalitet och sker på den äldres egna villkor. Äldre personer ska inte tvingas till lösningar man inte förstår eller känner sig bekväm med. Det är också

viktigt att den nya tekniken inte ersätter personal inom vården och omsorgen.

Trygghet och säkerhet

Äldre ska känna trygghet och säkerhet i vardagen – oavsett om det är i hemmet eller i samhället. Det förebyggande arbetet är viktigt för att äldre inte ska uppleva oro eller få skador och sämre hälsa till följd av fall, brott eller kränkningar.

- Nollvision mot fallolyckor – kommunerna ska erbjuda alla pensionärer som vill besök för att säkra trygghet och säkerhet i hemmen.
- Personal inom vården och omsorgen ska få utbildning för att kunna upptäcka våld och kränkningar mot äldre.
- Bättre stöd och utbildning till anhöriga som vårdar äldre.

Många av de fallolyckor som äldre drabbas av kan förebyggas. I en del kommuner finns så kallade fixartjänster. En anställd fixare hjälper till med praktiska uppgifter hos äldre som att byta glödlampor och sätta upp gardiner. Tjänsterna är en viktig del i det förebyggande arbetet.

Det förekommer både psykiskt och fysiskt våld mot äldre. Grova kränkningar och försummelse är också våld. Kvinnor drabbas i större utsträckning än män av sämre hälsa efter våld och kränkningar. Äldre utsätts för våld i det egna hemmet och ibland inom vården och omsorgen.

Många äldre lider av psykisk ohälsa och antalet äldre med psykiska sjukdomar och demenssjukdomar ökar. Bristande kunskap om konsekvenserna av dessa sjukdomar kan leda till olika former av våld.

Anhöriga spelar en ovärderlig roll inom äldreomsorgen, men ibland inträffar våld även mellan anhöriga och närstående. Bättre stöd till anhöriga skulle sannolikt bidra till att minska våldet.

Personal inom hälso- och sjukvården och äldreomsorgen måste utbildas så att de har möjlighet att upptäcka och förhindra våld och kränkningar mot äldre och så att de kan bemöta äldre som har varit utsatta för detta.

Brott och bedrägerier mot äldre ökar. Samhället måste ta det på största allvar.

Tillgänglig hälso- och sjukvård för ett liv i hälsa

Hälso- och sjukvården är till för alla, ska ges på lika villkor och betalas solidariskt via skattesystemet. Behoven ska styra. Vården ska vara likvärdig över hela landet.

- Hälso- och sjukvårdens högkostnadsskydd ska inte utgöra hinder för någon som behöver vård eller läkemedel.
- Det ska vara lätt att få vård i sin närhet och på rätt vårdnivå.
- Varje multisjuk patient ska ha en läkare eller ett vårdteam med totalansvar för behandling och läkemedelsförskrivning.

Äldre personer har mycket olika behov av hälso- och sjukvårdsinsatser och vården måste i högre grad anpassa sig till detta faktum. I dag vänder sig många äldre personer till sjukhusens akutmottagningar. Perspektivet bör vändas så att primärvården och närsjukvården byggs ut och mobila multiprofessionella team ska kunna besöka sköra äldre i hemmet.

Personalkontinuiteten, särskilt vid kontakt med läkare, måste förbättras. Primärvården måste förstärkas när det gäller förebyggande, behandlande och rehabiliterande insatser för äldre. Den geriatriska och gerontologiska kompetensen måste öka hos vårdens och omsorgens professioner.

En tillgänglig hälso- och sjukvård för äldre personer handlar också om högkostnadsskyddens nivåer både för vård, oavsett huvudman, samt läkemedel. Dessa högkostnadsskydd får inte vara så höga att de utgör ett ekonomiskt hinder för någon. Att vara sjuk och behöva köpa mediciner kan bli dyrt, därför måste fler läkemedel omfattas av högkostnadsskyddet.

Hälso- och sjukvården måste bli mer jämlik och jämställd. Det ska inte vara så att man ska bo i "rätt" region för att komma få åtnjuta den bästa vården som kan ges. I alla regioner ska det finnas den bästa vård som kan ges, inklusive ambulanstransport.

Nätläkarna belastar den offentliga vården på skattemedel och det finns en stor risk att lindrigt sjuka tränger undan patienter med störst vårdbehov. Enligt Hälso- och sjukvårdslagen ska den som har störst vårdbehov gå först. Den offentliga finansieringen av fristående nätläkarföretags verksamhet bör därför begränsas, eftersom den leder till att behovsprincipen åsidosätts. Många vårdcentraler i offentlig regi erbjuder digital sjukvård i dag, vilket kan vara ett bra alternativ till nätläkare.

Screening

Alla äldre ska från och med 65 år erbjudas hälsosamtal och hälsoundersökning vart tredje år fram till 75 års ålder och därefter vartannat år. Alla män ska ges möjlighet till undersökning för prostatacancer från 50 år. Alla kvinnor ska erbjudas mammografi från 40 år och uppåt. Alla pensionärer ska erbjudas undersökning för upptäckt av tjock- och ändtarmscancer och aortabräck. Alla kvinnor från 20 år ska erbjudas gynekologisk cellprovskontroll.

Psykisk hälsa hos äldre

Depression och annan psykisk ohälsa drabbar många äldre, men uppmärksammas inte tillräckligt inom vården och omsorgen. Det medför onödigt lidande, inte bara för de drabbade utan även för närstående. Det förekommer också att psykoser och depression förväxlas med demens. Självmord bland äldre kan förebyggas om vården upptäcker psykisk ohälsa i tid.

Psykiska sjukdomar hos äldre är för det mesta behandlingsbara. För att göra äldrepsykiatri mer tillgänglig för dem som drabbas behöver psykiatrisk kompetens med kunskap om äldre knytas till vårdcentraler och till de äldrevårdsteam som byggs upp för att samordna vården och omsorgen av äldre med sammansatta behov.

Primärvården bör tillföras kompetens i geriatrik, gerontologi, demenssjukdomar och äldrepsykiatri.

Palliativ vård och omsorg

Det ska vara allas rätt att i livets slutskede få stöd och hjälp utifrån de behov och önskemål varje enskild har. I fall där man inte kan föra sin egen talan är det viktigt att anhöriga ges möjlighet att företräda personens vilja, under förutsättning att den enskilde medgivit det.

Symptomlindring är grunden i vården i livets slut. Stöd till närstående under vårdtiden och efter dödsfallet är en viktig del i den palliativa vården.

Läkemedel för äldre

Läkemedel är en viktig del i behandlingen av många sjukdomar. Rätt använda är läkemedel för många människor skillnaden mellan liv och död.

Ett sätt att förbättra läkemedelsbehandlingen av multisjuka äldre är att varje multisjuk patient får en läkare eller ett vårdteam med totalansvar för behandling och läkemedelsförskrivning.

Kunskapen om äldres läkemedelsbehandling måste bli bättre och forskningen om interaktioner av läkemedel hos äldre måste intensifieras. Det är nödvändigt för att motverka biverkningar till följd av en felaktig ordination. Patienterna själva måste få bättre information om syftet med behandlingen och om läkemedlets användning och förväntade resultat både vid utskrivningstillfället och vid utlämning av läkemedlet.

Vaccinationsprogram för äldre

Förebyggande hälso- och sjukvård medverkar till en friskare befolkning och till att vårdens resurser kan utnyttjas mer effektivt. I dag finns tre vacciner som riktar sig direkt mot äldres sjukdomar: bältros, influensa och pneumokocker. Det är viktigt att det skapas ett nationellt vaccinationsprogram för äldre som ger äldre tillgång till kostnadsfritt vaccinationsskydd där även vaccin mot covid-19 ingår.

Patientsäkerhet och kvalitetsarbete

Varje år skadas många människor i vården. Det är viktigt att sjukvården ständigt förbättrar patientsäkerheten.

Handläggningstiden för anmälan om fel och brister i vården från privatpersoner måste kortas. Information till äldre och deras närstående om vart man vänder sig när det uppstått fel eller brister i vård- och omsorg samt läkemedelshanteringen ska förbättras. Här är samverkan mellan patientnämnder och pensionärsorganisationerna viktig.

Det är viktigt att vården följer de kvalitetsregistret som finns för många sjukdomar.

Tänderna - en del av kroppen

Alla äldre ska ha tillgång till tandvård av god kvalitet. Begränsade ekonomiska resurser ska inte utgöra ett hinder. Äldre som har ett omsorgsbehov ska få stöd att sköta sin munhälsa. Det behövs mer forskning om äldres tandhälsa.

- Tandvården ska ha ett högkostnadsskydd som det för hälso- och sjukvården. Ingen äldre person ska behöva avstå från nödvändig tandvård av ekonomiska skäl.
- Alla kommuner ska ha anställda tandhygienister med särskilt ansvar för äldres munhälsa.
- Satsa på forskning om äldres munhälsa.

Tack vare att den förebyggande tandvården har allt fler äldre sina egna tänder i behåll. Men munhälsan förändras i samband med åldrandet, i synnerhet vid vissa sjukdomstillstånd och när läkemedel förskrivs som påverkar munhälsan. Alla vård- och omsorgsaktörer måste kunna uppmärksamma sambandet mellan munhälsa och den övriga hälsan, samt ha kunskap om de tandvårdsstöd som finns, så att de bättre kan informera patienter och omsorgstagare. Grundläggande kunskap om munhälsa måste ingå i samtliga vård- och omsorgsutbildningar.

Alla kommuner bör erbjuda uppsökande verksamhet riktad till äldre personer och munhälsan ska vara en fråga som tas upp inom ramen för

den uppsökande verksamheten. Alla kommuner bör ha tillgång till tandhygienistkompetens som systematiskt arbetar för att förbättra munhälsan hos äldre personer boende i kommunen.

Det behövs mer forskning på äldres munhälsa, under alla faser av åldrandet, utifrån ett brett hälso- och livskvalitetsperspektiv.

Vårdvalssystemet för nödvändig tandvård riskerar att öppna upp för oseriösa vårdgivare, samtidigt som äldre som har rätt till den här typen av tandvård ofta inte är i skick att kunna välja en vårdgivare.

Vårdvalssystemet för nödvändig tandvård måste därför avskaffas.

Det är angeläget att Folktandvården får vara kvar i alla regioner som en stor aktör inom tandvården. Regionernas uppsökande tandvård är bra och ska fortsätta, men måste bli mer tillgänglig för äldre som bor kvar i sitt eget hem.

God vård och omsorg för äldre

Äldre har rätt att leva ett bra liv hela livet i trygghet och med bibehållet oberoende. Samhället ska erbjuda god omsorg för alla äldre. Äldre ska ha goda levnadsförhållanden. Valfärden är till för alla. Medarbetarna inom vården och omsorgen ska ha goda arbetsvillkor och bra utbildning. Det skapar förutsättningar för en vård och omsorg av god kvalitet. För att kunna rekrytera medarbetare till äldreomsorgen i framtiden måste arbetet göras mer attraktivt och arbetsvillkoren förbättras

- Äldre ska tillförsäkras goda levnadsvillkor, vilket ska anges i Socialtjänstlagen.
- Kvaliteten och likvärdigheten inom den svenska äldreomsorgen ska säkerställas med en äldreomsorgslag
- Äldreomsorgen behöver ökade resurser.
- Personer som har fått hemtjänst beviljat ska fritt kunna förfoga över serviceinsatser.
- Alla äldre med hemtjänst ska erbjudas en fast omsorgskontakt som är undersköterska.
- Antalet personal som besöker äldre i hemmet måste begränsas.
- Stödet till anhöriga måste förbättras.

- Arbetet inom vården och omsorgen måste göras mer attraktivt genom trygga anställnings- och arbetsvillkor.
- Alla äldre ska kunna äta mat av god kvalitet och lokalt tillagad.
- Äldre som bor på särskilt boende eller har hemtjänst ska ha möjlighet att vara delaktiga i matlagningen och få äta mat tillsammans med andra.

Pandemin har synliggjort bristerna inom äldreomsorgen, vilket PRO under lång tid pekat på. Det behövs mer resurser för att komma tillrätta med dessa. När vi blir äldre och krafterna tryter ska samhället erbjuda omsorg av god kvalitet. Ingen ska behöva tvivla på att omsorgen finns där när man behöver den. Äldre har kunskap om hur de vill leva sitt liv och ska vara delaktiga i och ha inflytande över hur den egna omsorgen utformas. Anhöriga ska också känna trygghet i att deras nära och kära har det bra på äldreboendet eller i den egna bostaden med hjälp av hemtjänsten. Stödet för anhöriga behöver stärkas.

Äldre människor ska tillförsäkras en goda levnadsvillkor vilket ska anges i lagstiftningen. Dagens minimibetonade standard, skäliga levnadsvillkor, ska ändras till goda levnadsvillkor.

Omsorgen och vården måste organiseras så att den äldres besök av personal begränsas. En fast omsorgskontakt är viktig. Personalen inom vården och omsorgen ska vara utbildad för sina uppgifter och ha geriatrisk och gerontologisk kompetens. Det är viktigt att medarbetarna får kontinuerlig fortbildning och har goda arbetsvillkor i form av tillsvidareanställningar, rätt till heltidstjänster och kollektivavtal. Det måste också skapas goda förutsättningar för ett professionellt ledarskap inom äldreomsorgen.

Eftersom stora personalgrupper uppnår pensionsåldern de närmaste åren måste möjligheten att rekrytera ny personal uppmärksammas. En höjning av lönenivåerna och en ökning av bemanningen skulle kunna bidra till att göra arbetet mer attraktivt. Statusen på vård- och omsorgsyркиen måste höjas. De kommunala pensionärsråden kan tillsammans med arbetsgivare och fackliga organisationer bidra i dialogen kring framtidens rekrytering till vården och omsorgen om äldre.

Mat – en källa till glädje och hälsa

Maten och måltiden är en källa till glädje. Alla äldre ska kunna äta mat av god kvalitet, lokalt tillagad och om möjligt av närproducerade råvaror. Inom äldreomsorgen kräver det kunniga beställare, riktiga kök och att personalen har kunskap om matlagning och näringslära och framför allt tid. Det ska vara en självklarhet att äldre som bor på särskilt boende eller har hemtjänst ska ha möjlighet att vara delaktiga i matlagningen och få äta mat tillsammans med andra.

Mångfald och vinstintressen inom vård och omsorg

PRO anser att offentligt finansierad vård ska drivas utan vinstsyfte samtidigt som möjligheterna att välja, och välja bort, en vårdgivare bibehålls och vidareutvecklas. PRO slår vakt om äldres rätt att välja innehållet i äldreomsorgen.

- Vinstintressen får aldrig styra utformningen av vård och omsorg.
- Det ska alltid finnas vårdcentraler och sjukhus som regionen äger och driver samt hemtjänst och äldreboende som kommunen driver.
- Den svenska förvaltningsmodellen ska ses över.

Antalet alternativa utförare av vård och omsorg ökar i Sverige. De flesta av dessa utförare är vinstdrivna privata företag, men det finns också stiftelser och företag som drivs av idéburna organisationer eller kooperativ.

Det ska dock alltid finnas vårdcentraler och sjukhus som regionen äger och driver och hemtjänst och äldreboende som kommunen driver. Finansiering ska kommunerna och regionerna alltid svara för. Vinstintresse får aldrig styra utformningen av sjukvården och äldreomsorgen. Eventuell vinst ska återinvesteras i verksamheten. Kommuner och regioner ska fastställa bestämda kvalitetskrav som alla utförare är skyldiga att följa.

Lagen om offentlig upphandling (LOU)

Reglerna för offentlig upphandling försämrar kontinuitet och långsiktighet, till exempel när ett avtal med en entreprenör som driver ett särskilda boenden går ut och ska upphandlas på nytt. Vid de flesta upphandlingar får dessutom priset alltför stor betydelse.

De offentligt finansierade sjukhusen ska drivas offentligt eller av icke vinstdrivna vårdgivare. Sjukhus med en naturlig monopolställning utanför storstadsområdena ska, liksom universitets- eller regionsjukhus, alltid drivas i offentlig regi.

Avskaffa Lagen om valfrihetssystem (LOV) inom äldreomsorgen

Forskning visar att äldre hellre vill välja innehållet i äldreomsorgen än utförare. Kommuner ska alltid kunna erbjuda kommunalt drivna tjänster som ingår i stöd och hjälp i hemmet och annan lättåtkomlig service.

Vårdvalet i primärvården

För den enskilda patienten kan det vara viktigt att få göra egna val inom primärvården. Men möjligheten att välja är inte beroende av att företag får etablera sig fritt.

Krav på konkurrensneutralitet och flera aktörer förhindrar god samverkan mellan primärvård och den kommunala omsorgen. Det påverkar särskilt äldre med flera sjukdomar och deras anhöriga som är beroende av insatser från olika aktörer.

Regionerna behöver styra var verksamheterna ska etableras utifrån befolkningens behov. Annars finns risken att vissa områden får en försämrad öppenvård, medan andra områden får ett överflöd av vårdcentraler. De senaste åren har vi sett hur glesbygd och socialt utsatta områden drabbats av denna utveckling. Den förebyggande vården kan bli lidande när vårdgivarna konkurrerar om enskilda patienter, eftersom förebyggande insatser tar resurser från patientkontakterna. Risken är stor att vårdgivare försöker välja bort patienter som inte betraktas som lönsamma. De som drabbas blir då äldre med många sjukdomar,

kroniskt sjuka, psykiskt sjuka och svenskar som invandrat och inte behärskar svenska.

Etableringsfrihet

Etableringsfrihet innebär att vilken vårdgivare som helst, som uppfyller kvalitetskrav som kommun eller region har satt upp, kan etablera sig. Detta är problematiskt eftersom kommunen eller regionen förlorar kontroll över var utförare väljer att etablera sig och att det blir svårare att samordna vård och omsorg för sköra äldre. Risken är att det blir en ojämlig tillgång till vård och omsorg inom kommunen och regionen. En återinförd etableringskontroll kan förbättra förutsättningarna för en ökad samordning mellan exempelvis primärvården, hemsjukvården och hemtjänsten.

Den svenska förvaltningsmodellen

Corona-pandemin har visat på tydliga revor i den svenska förvaltningsmodellen. Ansvar har bollats mellan olika nivåer och aktörer i samhället. Utvärderingar av hur samhällets lyckats hantera pandemin visar att samarbete och samordning har fallerat i flera avseenden. Den svenska förvaltningsmodellen bör åter ses över för att rusta för framtida kriser.

Konsumentmakt

Konsumenter ska ges ökad makt och ökad tillgång till kunskap. PRO:s medlemmar ska bli kunniga och medvetna konsumenter för att kunna påverka.

- Den kommunala konsumentvägledningen ska vara obligatorisk.
- Bankkontor ska erbjuda kontanthantering och offentliga aktörer samt handel och restauranger måste ta emot kontanter.
- Förpacknings- och livsmedelsindustrin ska utveckla förpackningar som alla konsumenter kan hantera utan hjälp.

På allt mer avreglerade marknader ställs vi inför allt fler val som kräver att vi har tid och kunskap. Aggressiva försäljningsmetoder lockar människor in i avtalsförhållanden som det kan vara svårt att ta sig ur. De allra äldsta är en särskilt känslig grupp när det gäller bedrägerier i olika former. Därför behövs en lagstiftning som står på konsumenternas sida. Det är också av vikt att den kommunala konsumentrådgivningen utvecklas och görs obligatorisk, för att gynna svagare konsumenter.

Allt fler betalningar sker med kort och via nätet. Kontanter och kontanthantering blir allt mindre förekommande. Hänsyn måste tas till de äldre som står utanför det digitala samhället. Speciella lösningar krävs från både samhället och kommersiella aktörer för att göra det möjligt att sköta betalningar om man inte har kort eller internet. Kontanter är ett lagligt betalningsmedel och ska kunna användas så länge riksdagen inte har beslutat om annat.

Förpackningarnas utformning kan skapa svårigheter för alla – och inte sällan för äldre personer med funktionsvariationer. En nedsatt handfunktion eller obegripliga och krångliga mekanismer för att öppna förpackningarna bidrar till problemen. Förpacknings- och livsmedelsindustrin ska därför utveckla förpackningar som alla konsumenter kan hantera utan hjälp. Personer med nedsatt handfunktion ska involveras i utvecklingen av förpackningar, enligt den svenska standarden för universell utformning. Alla läkemedelsförpackningar ska vara lätthanterliga och bör testas av Reumatikerförbundet.

Sättet vi väljer att konsumera på har betydelse både för miljön och för de människor som finns i produktionen. PRO ska föregå med gott exempel genom att konsumera produkter märkta Fairtrade i sin verksamhet.

Integration

PRO är en välkomnande och öppen organisation och välkomnar medlemmar med rötter i andra länder.

- PRO strävar efter att ha fler medlemmar med olika bakgrund och kulturer.

PRO ska utveckla integrationsarbetet i hela organisationen bland annat tillsammans med ABF och med andra organisationer och kommuner. PRO kan vara delaktig i integrationsarbetet genom till exempel "språkkaféer". Målet för detta arbete är att förståelsen ska öka inom PRO för andra kulturer och därmed bidra till förbättrad integration. Det ska motverka att grupper ställs mot varandra och leda till att PRO får fler medlemmar med bakgrund, kompetens och erfarenheter från andra länder.

PRO ska, som en del i samhället, bidra till ett bra mottagande för de flyktingar som kommer till Sverige. En del av detta arbete kan vara att skapa mötesplatser över generationsgränserna. PRO kan bidra med viktig information om det svenska samhället.

PRO och miljön

För en organisation som PRO är klimat- och miljöarbetet centralt, inte minst mot bakgrund av att kommande generationer ska kunna leva ett bra liv.

- PRO ska arbeta för att ändra direktiven till AP-fonderna i syfte att de ska upphöra med alla investeringar i fossilindustrin.
- PRO ska samarbeta med andra organisationer för att få större genomslag för klimat- och miljöfrågorna.
- PRO ska öppet redovisa vad organisationen gör för att stödja miljöarbetet enligt Agenda 2030.

PRO har ett stort engagemang för klimat- och miljöfrågor och tar sitt ansvar för att förebygga och minska miljöpåverkan och verka för en hållbar utveckling. PRO strävar efter att bli en klimatneutral

organisation. PRO ska analysera vad organisationen kan göra för att stödja miljöarbetet enligt Agenda 2030.

PRO ska i all verksamhet hushålla med naturresurser och energi. PRO ska sätta människors hälsa och säkerhet i centrum. PRO ska utbilda, informera och stimulera både medlemmar och medarbetare i organisationen till engagemang, delaktighet och ansvar i miljöarbetet. PRO ska ställa lika höga miljökrav på samarbetspartners som vi ställer på vår egen verksamhet.

Ett av de mer akuta hoten mot miljön är den globala uppvärmningen och för att hejda klimatförändringarna måste utsläppen av växthusgaser minska. En stor källa till koldioxidutsläpp är användningen av fossil energi. För att snabba på omställningen mot förnybara energikällor ska PRO verka för att AP-fonderna gör sig av med investeringar i fossilindustrin även om det på kort sikt kan innebära att avkastningen blir något lägre.

PRO tar plats i världen

PRO:s tilltro till solidaritet, rättvisa och medmänsklighet sträcker sig längre än Sveriges gräns. PRO är med och påverkar livsvillkoren för äldre även internationellt.

- Att aktivt arbeta för pensionärer i Sverige, Europa och världen.
- Att öka samarbetet med andra pensionärsorganisationer i Norden och Europa.

Världen binds samman mer och mer för varje dag. Världsekonomin påverkar oss alla, liksom klimathotet, migrationen och det senaste exemplet pandemier. Genom internet och ett ökat resande knyts människor närmare varandra.

Alla världens länder har i FN åtagit sig att bidra till en globalt hållbar utveckling - socialt, ekonomiskt och miljömässigt - i en gemensam Agenda fram till år 2030. Sverige, kommuner, företag och organisationer som PRO bidrar var och en på sitt sätt till en mera rättvis och hållbar värld för alla.

PRO tänker globalt, även om vi för det mesta agerar lokalt. En av de stora globala utmaningarna är den växande andelen äldre i världen. Äldre i fattigare länder saknar ofta tillgång till fungerande sjukvård, äldreomsorg och tampas med bristfälliga pensionssystem eller inga pensioner alls. PRO agerar genom till exempel HelpAge International, som är den globala organisation vi tillhör, för att motverka ålderism och få beslutsfattarna att förstå och inse vikten av att äldrefrågorna uppmärksammas på internationell nivå.

På EU-nivå är vår roll att tillsammans med andra nordiska pensionärsorganisationer stå upp för en samhällsmodell som bygger på generell välfärd, solidariskt finansierad. I Europa ser vi bekymmersamma tendenser när till exempel professionell kompetens inom vård och omsorg dras ner och ersätts av frivilliga insatser.

PRO är representerad i Ekonomiska och sociala kommittén. Det är en unik möjlighet att påverka livsvillkoren för äldre inom EU samt arbeta för att de sociala frågorna ska få en större plats i det europeiska samarbetet.

På samma sätt står de nordiska organisationer som PRO samverkar med upp för solidaritet och generella välfärdssystem. Den samverkan som finns på nordisk nivå, i en samarbetskommitté där åtta nordiska pensionärsorganisationer ingår, är viktig för att utbyta erfarenheter mellan länderna och gemensamt driva frågor, både i Norden och inom EU.